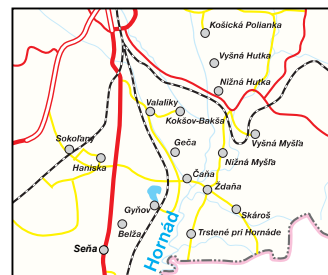

Tretí najlepší slovenský časopis v kategórii neziskových a rozpočtových organizácií súťaže Podnikové médium roka **za roky 2012, 2017 a 2018.** Vydáva Regionálne združenie obcí Hornád: Belža, Čaňa, Geča, Gyňov, Haniska, Kokšov-Bakša, Košická Polianka, Nižná Hutka, Nižná Myšľa, Seňa, Skároš, Sokoľany, Trstené pri Hornáde, Valalíky, Vyšná Hutka, Vyšná Myšľa, Ždaňa.

- **Príde do katastra Valalík podnikateľ veľký investor?**
- **V našom regióne chovali priadku morušovú**
- **Odkrývame takmer zabudnutú históriu kúrie v Trstenom p. H.**
- **Pešo, behom, na bicykli – urobte si trojaký cezhraničný výlet**
- **Už v mladom veku sa dá tancovať na vysokej úrovni**

Náš svet sa za posledný štvrtrok výrazne zmenil. Dobrá správa je, že sa častejšie než za ostatné roky môžeme stretávať osobne. Zároveň sme boli aj my postavení pred voľbu: ako pomôcť ľuďom, ktorí kvôli vojne musia opustiť svoj domov. Tejto úlohy sme sa mnohí zhostili s ozajstnou ľudskosťou. Čo nás ešte v tomto roku čaká? Zostane v našej krajine mier? A budeme si vedieť poradiť s rastúcimi životnými nákladmi? Abovský hlásnik nechce a ani nemôže zostať bokom od diaľnia. Chceme vám naďalej prinášať inšpiratívne príbehy, ktoré dokazujú, že naše okolie je stále plné dobrých a láskavých ľudí. Sú vzorom pre ostatných a často nechcú žiadnu publicitu.

Milujme láskavosť

Učiteľka zo ZŠ Čaňa s napečenými koláčmi v rámci výzvy Učiteľia pečú zdravotníkom. O podobách pomoci v období pandémie a utečeneckej krízy čítajte na stranách 2, 4, 5 a 6

Kontaktná farna Sabačik na jar prekypuje novým životom (strana 12)

Naozaj invenčne poňali Medzinárodný deň žien chlapi z Kokšova-Bakše. Na námestí pripravili pre žienky krásne drevené srdce (strana 11)

Slovo na úvod

Na prahu volebného roka

Milí čitatelia,

rok 2022 priniesol Slovensku voľby po dvaapoločnej prestávke. Naposledy sme volili vo februári 2020 poslancov parlamentu, a teda aj novú vládu. Najbližšiu jeseň si zvolíme miestnych poslancov, starostov a primátorov, ako aj županov a krajských zástupcov. Termín spojených volieb ešte oficiálne nie je známy, ale malo by to byť koncom októbra.

A kedy sa začína predvolebná kampaň? Deň po voľbách. To, ako sa správame k občanom, ako sa do vecí vkladáme, akí úspešní sme počas tých štyroch rokov, to je kampaň. Nie je to len mesiac či dva pred voľbami. Výsledok nie je vždy zaručený, pretože ho ovplyvňuje množstvo faktorov.

Pri debatách s občanmi prízvukujem, že každému by som doprial byť starostom (starostkou) aspoň rok nepretržite. Aby mohli okúsiť tú atmosféru. Zažiť radosti aj starosti, eufórie i sklamanie. Aby si uvedomili, či práve táto práca je tá, ktorú chcú vykonávať so všetkými plusmi aj mínusmi, alebo budú hľadať niečo iné. Hlava obce musí byť okrem iného manažérom, psychológom, mediátorom, ekonómom, a ešte aj v danej situácii poradiť, pochopiť a správne rozhodnúť.

Prajem vám, aby ste si v týchto voľbách zvolili to najrozumnejšie pre svoju obec a náš spoločný kraj. Zároveň, aby ste zvažili možnosť spolupráce so svojou samosprávou, lebo všetko robíme spoločne pre našich občanov, a aj tu platí, že čím viac hláv, tým viac rozumu.

Ondrej Pravda,
starosta obce Belža

Nešťastné sedmičky?

Po 77 rokoch mieru v strede Európy vypukla v susednej krajine vojna. Ruský vpád na Ukrajinu vyhnal z domov státisíce utečencov. Väčšina z tých, čo utekali cez Slovensko, pokračovala ďalej na západ.

No aj tí Ukrajinci, čo sa rozhodli zostať u nás, stále cítia od Slovákov silnú vlnu ľudskosti. Náš región nie je výnimkou. Prvú zbierku v Gyňove či Skároši urobili a doručili k hraniciam na obecnej úrovni v Ublí, Vyšnom Nemeckom a Dúbrave už 26. februára, dva dni po začiatku vojny. Ľudia, ktorým dobrovoľníctvo nie je cudzie, sa spontánne zorganizovali aj v Čani, Geči, Haniske, Kokšove-Bakši, Košickej Polianke, Sokolanoch či Valalikoch.

Za všetkých hovorí predseda RZOH a starosta Ždane **Ján Kokarda**: „Som milo prekvapený, ako rýchlo občania zareagovali na výzvu územného

Zvítazila ľudskosť

spolku Slovenského Červeného kríža (SČK) Košice-okolie, keď jeho riaditeľka **Helena Kmetzová** avizovala, že sa im míňajú trvanlivé potraviny a hygienické potreby. Hneď v deň výzvy začali ľudia nosiť veci na obecny úrad a na tretí deň sme ich už viezli do SČK. Ponúkli sme tiež priestor pre utečencov v našom kultúrnom dome ako dočasné útočisko pre 40 osôb na jednu-dve noci. Aby si oddýchli, načerpali sil na cestu ďalej.“

Občania Geče a Kokšova-Bakše materiálne i finančne podporili Pastoračné centrum Anny Kolesárovej DOMČEK vo Vysokej nad Uhom, ktoré prichýlilo utečencov. Pôsobí tam kňaz **Pavol Hudák**, rodák z Kokšova-Bakše.

Obec Čaňa v spolupráci s terénnymi sociálnymi pracovníkmi a miestnymi organizáciami vyhlásila zbierku na pomoc Ukrajine v priestoroch sociálnej práce, ktorú podľa potrieb SČK distribuovali na vopred určené miesta. Miestne babičky neváhali ani sekundu a napiekli štrúdle, osie hniezda a pagáče. V duchu poznania, že adresnejšie budú finančné dary, farár **Marcel Puškáš** vyhlásil na prvú pôstnu nedeľu zbierku a z celej farnosti (patria tam i Ždaňa a Gyňov) sa hneď v prvý deň vyzbieralo skoro 3 tisíc eur. Obce zabezpečujú pre dočasne prichýlených utečencov teplé obedy.

Ľudskosť dokáže víťaziť.

Viac o pomoci utečencom a ich príbehoch čítajte na stranách 4 a 5.

red, foto DHZ Skároš

Skárošskí hasiči vykladajú vyzbierané veci v Dúbrave neďaleko Uble pri hraniciach s Ukrajinou

Novinky presahujúce región

► Začína sa výkup pôdy pre priemyselný park

V Haniske to nevyšlo, vo Valalikoch áno. Štát začal s výkupom takmer 400 hektárov pozemkov v tamomšom katastri. Súvisí s pripravovanou investíciou do priemyselného parku, kde by mal prísť veľký strategický investor. Minister hospodárstva **Richard Sulík** počas stretnutia s asi 200 občanmi vo valalickom kultúrnom dome 7. marca označil projekt za najväčšiu investíciu, ktorá by za tejto vlády mala prísť na východ Slovenska. Podľa Sulíka majú o územie pri Košiciach záujem hneď traja investori, z toho jeden mimoeurópsky. Vláda počítá s tisíckami pracovných miest. Hlavný záujemca by sa mal rozhodnúť do leta.

Návrhy kúpno predajných zmlúv predpokladajú výkupnú cenu okolo 14 eur za štvorcový meter. Ako napísal denník Korzár, celkový počet majiteľov pozemkov je okolo 60. No iba menej ako 40 vlastníkov drží viac ako hektár. „Chceme sa dohodnúť,“ pove-

dal minister s tým, že v krajnom prípade môže štát pôdu vyvlastniť aj bez súhlasu majiteľa. Infraštruktúra parku by mala byť pre investorov pripravená do 4 rokov.

► Spor o pozemky pred Najvyšším súdom

Ústavný súd v novembri 2020 zrušil rozsudok Najvyššieho súdu SR v spore o pozemky pod U. S. Steelom medzi Sokolanmi a Košicami. Najbližšie ho má po prvý raz prejednávať novozriadený Najvyšší správny súd. Právni zástupcovia obce z nášho mikroregiónu tvrdia, že Košice sa tešia predčasne. Upozorňujú, že v merite veci rozhodol najvyšší súd už trikrát v prospech Sokolan. Právnicki zároveň považujú za podozrivý prepis sporných pozemkov do katastra Košíc, ktorý vykonal Okresný úrad Košice na konci roka 2021. Advokáti podali podnet na prešetrenie.

Starosta **František Beregszászi** je spolu s poslancami a občanmi pre-

svedčený, že pozemky ich predkov, ktoré v minulosti obrábali a na ktorých dnes stojí U. S. Steel, patria do katastrálneho územia Sokolan. „Je len ťažko pochopiteľné, že 13 kilometrov vzdialené mesto sa neustále domáha ústavnými sťažnosťami práv, na ktoré z právneho ani morálneho hľadiska nemá nárok,“ povedal.

► Logistické centrum pre Ukrajinu

V Haniske vzniklo medzinárodné humanitárne logistické centrum. Využíva sa na prepravu humanitárneho materiálu z krajín Európskej únie na Ukrajinu. Po Poľsku a Rumunsku ide o tretie centrum tohto druhu. Vlaky využívajú širokorozchodnú trať, vďaka čomu môžu bez prekladania pokračovať na Ukrajinu. Na mieste sa nachádza aj colný úrad. Kapacita centra je približne 1 100 paliet denne, čo predstavuje jeden celý vlak, respektíve 33 kamiónov humanitárnej pomoci.

Anton Oberhauser

Pri stavbe domu predvídajme a riadíme sa predpismi

Obyvateľov v našom mikroregióne pribúda. Niekde viac, inde menej. Najmä rodinné domy rastú ako huby po daždi. Orná pôda sa mení na stavebné pozemky, developeri tlačia na zmeny v územnom pláne. Ako si s tým obce dokážu poradiť, aby boli všetky strany čo najspokojnejšie? Opýtali sme sa našich starostov.

■ Nové štvrte napríklad v Geči a Haniske sa rozrastajú. Aké skúsenosti by ste chceli zdieľať?

Miloš Barcal, Haniska: Vhodné je, ak nové lokality vznikajú postupne, až po nejakom percentuálnom zastavaní rozvíjajúcej sa lokality. Inak je to náročné na čas, personálne kapacity a hlavné financie. Peniaze na infraštruktúru si treba spočítať vopred, pred zmenou územného plánu (ÚP), a dobre zvážiť možnosti. Ideálne je povoliť výstavbu rodinných domov až po realizovaní všetkých sietí.

Patrik Rusňák, Geča: Je dobré, že sa obec rozvíja aj urbanisticky, že je o ňu medzi ľuďmi záujem. No prináša to mnoho povinností, keďže je potrebné vybudovať osvetlenie, cesty, elektrifikáciu, vodovod a kanalizáciu, čo je dnes nákladné. Geča sa napríklad nedávno nedostala do zoznamu obcí oprávnených čerpať eurofondy, hoci projekt a stavebné povolenie máme už 4 roky. Ďalej sú to nároky na kapacitu škôl a nakoniec sa aj občianska vybavenosť stáva poddimenzovanou.

■ Čo by ste odporúčali obyvateľom, aby robili či nerobili počas stavby, v období kolaudácie či po začiatku byvania?

Ondrej Pravda, Belža: Každý občan má svoje práva a povinnosti. Pri stavbe sa má riadiť stavebným povolením a zachovávať aj dobré mravy. Je to však individuálne, obec rieši situáciu, až keď nastanú skutočné problémy.

MB: Už pred kúpou pozemku je dôležité pýtať sa na všetky okolnosti v danej lokalite. Čo už je postavené, čo sa stavia a čo sa nebude? Čo z infraštruktúry si financujú vlastníci parciel? K čomu sa zaviazala obec? Pýtajte si ku každému tvrdeniu nejaký doklad - vyjadrenie od elektrární, vodární, plynárov, uznesenia obecného zastupiteľstva a pod. Overte si informácie od predávajúceho z viacerých zdrojov - internet, susedia, sieťové firmy, obecný úrad... Dôležité je dostať do kúpnej zmluvy všetky tieto podklady a tvrdenia, aby sa na to dalo odvolať pri zistení nesúladu s realitou.

Počítajte s dostatočným časom na prípravu a výstavbu. Nedávajte si nereálne termíny. Počas výstavby musí byť stavba označená. Túto zákonnú požiadavku dodržiava maximálne 5 % stavebníkov. Neporiadok v okolí pozemku je tiež

Obce novým obyvateľom: prihláste si tu trvalý pobyt

Nová štvrť v Haniske

veľmi častý - vynášanie blata na cestu, vyprázdňovanie bubnov domiešavačov na krajnice, nebezpečenie odpadu na pozemku, ktorý je následne rozfúkaný po okolí. Počas výstavby treba stavebnú firmu čo najčastejšie kontrolovať.

Často sa vyskytuje aj bývanie v nekolaudovaných stavbách. Stavebníci sa už nevedia dočkať, no takto nielen porušujú zákon, ale ohrozujú aj svoju bezpečnosť. Takýto dom nemôžu ani poistiť. Do času kolaudácie sa platí aj vyššia daň za pozemok.

PR: Čerešničkou na torte je fakt, že títo „novousadlíci“ sú veľmi nároční a nedočkajú, lebo developer im nasľubuje „hory-doly“, mnohokrát nepravdivo, že obec tam vybuduje do roka dvoch všetky siete, len aby predal novostavbu. Obec pritom mnohokrát nemá ani len vysporiadanú cestu a už vôbec nie projekty na inžinierske siete. A aby toho nebolo dosť, mnohí z nových obyvateľov sa potom prídu sťažovať na zastupiteľstvo, prečo to obec nerieši, veď oni platia dane. A pokiaľ ide o dane, nabádame ich, aby si zriadili trvalé pobyty tam, kde prišli bývať. Po roku ich bude evidovať štatistický úrad, a tým sa zvýšia podielové dane danej obce, ktorá ich vie použiť aj na rozvoj.

■ V čom je rozdiel, keď si susedia-ke parcely kúpili jednotliví ľudia samostatne a keď je tam developer?

OP: Ťažká debata s developeri sa začína, keď ich predstavy nekorešpondujú s predstavami a podmienkami obce. Tí zodpovednejší sami ponúknu možnosti a zaviazu sa ich realizovať. Ale väčšinou je to komplikované. Naša obec na jednej ulici doplatila na rozhodnutie predošlého vedenia, ktoré pri povolení novej výstavby 10 domov nezaviazalo stavebníkov na budovanie cesty a odvodňovacieho rigola. Teraz sa majitelia domov sťažujú, že sa obec má postarať, lebo oni vedeli od predávajúceho, že to obec postaví. Nie je to

pravda. Riešenie? Dohoda.

MB: V Haniske sme doteraz mali menších, ktorí kúpia jednu až tri parcely, postaví dom a predajú ho. Do istej miery by som developera privítal - dá sa jednať s jedným majiteľom, aby celok vyzeral dobre, bol funkčný. Má skúsenosti a nadhľad, odpadajú susedské spory počas výstavby, uznáva potrebu „spoločných priestorov“ ako občianska vybavenosť, parky, ihriská či kaviarne a je ochotný ich realizovať, investovať aj do infraštruktúry, kdežto súkromní vlastníci majú vžitú predstavu, že je to všetko povinnosť obce.

My to robíme tak, že aj keď sú to jednotliví vlastníci, podmienkou je, aby sa oni všetci najprv dohodli na rozdelení, financovaní, rozhodovaní a zvolili si zástupcu, ktorý komunikuje s úradmi.

■ Majú ľudia pri plánovaní nových domov myslieť aj na spoločné zóny?

OP: Z praxe vyplýva, že nové časti je nutné navrhovať s občianskou vybavenosťou. No narážame na to, či je stavebníkom fyzická osoba alebo je to viac osôb - možno aj developer, že pri jednaní síce predloží návrhy verejných zón, ale reálne po kolaudácii už nemá záujem tieto návrhy dodržať. Zväčša to otočí tak, že obci predsa ľudia platia dane, tak nech sa obec postará.

MB: Obce by mali s týmito zónami počítať a naplánovať ich už v územnom pláne, minimálne v rozsahu zelene, parkov, detských ihrísk. Aj keď ich hneď nezrealizujú, len nech tam sú.

PR: Treba povedať, že málokto má obec vlastný pozemok, kde by sa dali zriadiť zóny, ihriská a podobne. Súhlasím, že sa s tým musí uvažovať vopred - ako budú umiestnené cesty a tieto zóny a potom sa dohodnúť na odkúpení parciel. Obec ako samospráva môže nakupovať alebo predávať iba za súdnoznaleckú cenu. Čiže ak je tam

orná pôda, tak posudok môže určiť cca 35 eur za štvorák, ale trhová cena je na 90 eurách. Kto predá obci parcelu za tých 35? Často to zneužívajú developeri: poskupujú pozemky a všetko zastavajú pre svoj biznis.

■ Čo je ešte dôležité?

OP: Nastaviť jednotné pravidlá, najlepšie spoločné pre všetky obce. U nás jedni stavebníci podali žiadosť na zriadenie miestnej komunikácie. Keď sa dozvedeli podmienky vzniku podľa ÚP, chceli radšej súkromnú cestu. Po porade s dopravnými policajcami sme súhlasili, no zároveň sme vlastníkom uviedli, čo obec už nebude zabezpečovať. Takže vzniká zrejme prvá súkromná cesta. A to len preto, že pozemky na výstavbu vlastní jedna rozvetvená rodina. Nie sme hrdí na to, ako to dopadlo. Obce, s ktorými sme sa radili, nám posielali veľmi rôznorodé odpovede. Preto by sme sa potrebovali zjednotiť. Na druhej strane, každá samospráva má zväčša rozdielne zadanie a tu sa môže teda pohľad na vec meniť.

Matej Kočíš, Trstené pri Hornáde: Pripravuje sa novela stavebného zákona. Ja s jej filozofiou nesúhlasím, ale s jednou vecou sa tam stotožňujem. Aby obce už nemuseli riešiť stavebnú agendu. Nech sa ňou zaoberá štát, nech úradníci znášajú tlak od stavebníkov.

OP: Ak budú o nás rozhodovať cudzí, budeme vedieť ovplyvniť nové výstavby? Zväžia orgány miestne pomery, zvyklosti a plány obce? Aby sme sa nečudovali, čo všetko sa bude v našich obciach stavať, s akým dopadom na domáce obyvateľstvo a či sa touto zmenou len ďalej neprehĺbi nedôvera voči štátu, keď denne vidíme, čo dokážu peniaze.

Anton Oberhauser,
foto Monika Floriánová

Reportáž z útočiska utečencov v Trstenom pri Hornáde

Ticho - liek na ubolené duše

Na stole v redakcii sú v miske ukrajinské čokoládové cukríky. Každého, kto k nám príde, nimi ponúkame. S úctou a tak nejak obradné. Pretože tie cukríky sú darom Abovskému hlásniku od pani Anny z obce Stučica zo Zakarpattia. Hovorí, že ich vníma ako poďakovanie cez časopis obyvateľom regiónu od všetkých utečencov z Ukrajiny, ktorých prichýlili na starej fare v Trstenom pri Hornáde.

Pani Anna pomáha tlmočiť do slovenčiny aj ruštiny migrantom a zároveň vybavuje formality, aby si na Slovensku mohla nájsť prácu. „Som ekonómka, no zoberiem akúkoľvek robotu,“ vraví. A zdá sa, že by mohla pomáhať v kuchyni materskej školy.

► Zareagoval ihneď

Stará fara v rímskokatolíckej farnosti v Trstenom pri Hornáde je oázou pokoja a ticha. Na kopčeku, na konci dediny pod šírými poľami, blízko kostola sv. Anny. Terajší ukrajinskí obyvatelia jej vravia, že jej ticho je liekom na ich dušu. Nepočujú strelbu ani výbuchy bômb.

A ako vznikla myšlienka tamojšieho dočasného útočiska? **Pavol Cebák**, ktorý sa tam vedno s manželkou **Luciou** a ďalšími dobrovoľníkmi o utečencov nezištne stará, nám rozpráva. „Duchovný otec **Jozef Mrúz** z tunajšej farnosti chystal v zrekonštruovanej

starej fare zriadiť letný tábor pre deti. Po vypuknutí vojny zareagoval ihneď a ponúkol pomoc. A povedal, že dá zorať aj trávnaté plochy v okolí fary, aby si tí, čo tu zostanú, mohli čo-to dopostovať.“

Teraz, koncom marca, je stará fara plne obsadená. Žije v nej 20 ľudí - 14 dospelých a 6 detí. Zo začiatku desiatky a desiatky utečencov tu ostávali na jednu-dve noci a odtiaľ smerovali vlakmi do Varšavy, Štokholmu či Luxemburska. Utečenci, ktorí sú v Trstenom teraz, by chceli ostať na Slovensku. Zajtra sa pán Cebák chystá ísť po ďalšie dve mamičky so štyrmi deťmi od 3 do 10 rokov. Zháňa im ubytovanie. Obchádza dediny, zisťuje možnosti.

► Ťaživé ticho

Napriek spomínanému počtu ľudí vládne na fare ticho. Ale nie obyčajné. Také ťaživé. Niet tam smiechu či otvorenej debaty. Obyvatelia akoby sa poskrývali do rôznych kútov domu. Je krátko po obede. Ukrajinky uvarili zo surovín, čo im doniesli obyvatelia Trsteného či z farskej filiálky v Skároši alebo z iných obcí. Nosia cestoviny, strukoviny, olej, masť, múku, mlieko... ale aj drogériu či nabíjačky do mobilov. Keď si domáci idú kúpiť chlieb, zoberú viac a donesú aj im.

V miestnostiach si všimam poriadok. V policiach vzorne poukladané detské šatstvo, dole topánky. V obývačke je postieľka - darček pre **Nazara**, milého buclatého chlapčeka, ktorý v Trstenom oslávil prvý ročik svojho života a po ktorého boli miestni až vo Vyš-

nom Nemeckom, aby s ním mamička nemusela hodiny čakať na hranici. Hrá sa s postarším mužom a ak som správne porozumela, hovoria mu **Ľap-tik**. Má azerbajdžanský pôvod a je tu s družkou **Tamarou** a jej dcérou i vnúčikom - spomínaným chlapčekom.

Mladá babička Tamara mi ukazuje obrázky a videá z mobilu z ich krvácajúceho mesta Kramatorsk v Doneckej oblasti. Vidím poškodené paneláky, diery v zemi spôsobené bombou. Výbuchy, požiare, počujem strelby... Ukazuje mi obrázky bezútešných krytov a schúlených ľudí v nich. Bezbranných ľudí, ktorí sa po meste s rozstrieľanými domami a stromami šinú ako tiché stroje. Hororové scény.

Pohnutým hlasom vraví: „Usilujeme sa udržiavať kontakty s blízkymi a uistiť ich, že sme v bezpečí. S nimi je to strašné. Mnohí sa ukrývajú v podzemí, no keď zničia domy, nemajú vodu, jedlo a nemôžu zo sutín vyjsť. Kto im chcel pomôcť, tých vojaci ruskej armády postrelali. Známi sa snažili utiecť zo zničeného mesta, no ako chceli nasadnúť do auta, postrelali aj ich. Nefungujú zelené koridory, cez ktoré by oficiálne civilisti mohli bezpečne prechádzať. Strieľajú na ľudí aj tam. Nemocnice sú v podzemí, keby došlo k prerušeniu elektriny, raneným aj lekárom je koniec...!“

Vedľa mňa na pohovke sedí 14-ročná **Polina**. Nespúšťa zrak z mobilu. Keď zodvihne hlavu, vidím v jej očiach hlboký smútok. Na starej fare je s mamou.

► Veľmi, veľmi ďakujeme

Tamara si opäť ku mne sadne. Tentoraz akosi inak. Akoby sa pre niečo dôležité

Kríž z roku 1840 pri nádhernej lipy za Trsteným pri Hornáde smerom na Skároš - miesto vychádzok a rozjímania aj našich východných susedov

rozhodla, akoby prichádzala s misiou či nejakým dôležitým vyhlásením. Zahľadí sa mi do očí a povie: „Vy ste novinárka. Prosíme, dajte ľuďom z obce aj z celého regiónu vedieť, že im veľmi, veľmi, veľmi ďakujeme za ich nezištnosť. Za pomoc vo všetkom, naozaj vo všetkom. Nesmierne si to vážime a nikdy na to nezabudneme. Prosím, napíšte to...“

Pridáva sa Pavol Cebák: „Aj takto cez Abovský hlásnik ďakujeme pracovníckam úradu práce Košice-okolie za ich ústretovosť a láskavosť. Ďakujeme všetkým, čo nezištne pomáhajú - jedlom, spacákmi, topánkami, dopravou, ponukou práce... Prosíme, ak by niekto ďalší sa rozhodol krátkodobu alebo dlhodobu ubytovať utečencov, nech dá vedieť na obecné úrady či fary. Súrne to naši východní susedia teraz potrebujú. Nemajú už kam ísť. Srdcia našich ľudí sa rozšírili. Veľká vďaka im za to!“

Katarína Čániová, foto autorka

Stará fara v Trstenom - namiesto letného tábora detí dočasné útočisko pred vojnou

Utečenci z Ukrajiny: Ďakujeme za prichýlenie

Nebojte sa, všetko bude dobré...

Patrím k tým zamestnancom Okresného úradu Košice-okolie, ktorí pomáhali utečencom na hraničnom priechode vo Veľkých Slemenčiach. Jeden z emotívnych zážitkov sa mi stal pri sprevádzaní mladšej mamičky s 12-ročnou dcérou Nasťou a ani nie 2-ročným lhorkom.

S hračkou veľkého dodávkového auta v drobných rúčkach. Opustili domov, aby sa uchýlili k známym, zamestnaným na Slovensku už dlhšiu dobu.

Čakal som s nimi na stanovišti určenom na prevoz kyvadlovou dopravou na veľkoslemenské ihrisko. Tam ich už očakávali známi. Chvilku čakania využila dlhovoľasá **Julija** na telefonát svojmu manželovi, teraz obrancovi jedného mesta na juhu Ukrajiny. „Serhij, my už v Slovaččiny. U nas vse dobre... Tak... Vse dobre. Tut duže choroši ludy z vel'kykm sercem... Tak, tak... Cilujemo tebe...ja, lhorko i Nasťenka.“ Tieto slová si určite nevyžadujú preklad...

S radosťou v očiach a úsmevom na perách odovzdávala tieto informácie otcovi krásnych dvoch detí. To už ma malý lgorko spontánne chytil za ruku a so slovami „Ďač'ko, pišly!“ – „Ujčo, pod'me!“ ma ťahal k autám dobrovoľníkov zaparkovaných obďaleč. Trblietajúce sa na marcovom slnku boli pre ňo magnetom. Hneď mi bolo jasné, že autá sú jeho detskou vášňou. Raz bude z neho vodič z povolania. Možno... Vtom v mobile telefonujúcej mamičky prenikavo zaznela siréna... Vzápätí sa k nej pridala druhá... Strašlivé hučanie sirén v ktoromsi ukrajinskom meste. Doteraz som poznal zvuk výstražnej sirény len z pravidelných skúšok v našich obciach. Toto bolo niečo

Karol a dvojročný milovník áut, lhorko

iné. Zlovestné a desivé. Žiadna skúška sirény! Bol to začiatok leteckého náletu alebo delostreleckého ostreľovania. Z pier telefonujúcej sa v momente stratil úsmev a oči zaplnil strach. Rozhovor už nemal dlhé trvanie. Zanikol vo zvuku prichádzajúceho auta. Telefonujúci na druhej strane hovor ukončil. Kto vie, či nebol ich posledný... Mamička si pritúlila deti k sebe a vysadila do pristavenej dodávky VÚC Košice. Naložil som ich tašky a kufre do batôžinového priestoru auta a zakýval na pozdrav so slovami: „Dovidenia! Nebojte sa. Všetko bude dobré.“

Zostal som dlho nemo stáť pod ťarchou protichodných emócií. Prešli mnou od chvíle, keď ma lgorko chytil za ruku a tak familiárne oslovil až po zvuk sirén v mobile jeho mamky a odchod auta s touto rodinkou. Sotva sa s nimi ešte niekedy stretnem... Na tom však nezáleží. Dôležité je to, aby sa rodinka zišla v plnom zložení a zdraví vo svojej slobodnej vlasti. S nimi aj tisíce ďalších takýchto ukrajinských rodín. A aby to bolo čo najskôr.

Karol Dzugas, foto archív autora

Na hranice po „svojich“

Nemálo ľudí sa po začiatku vojny na Ukrajine vydalo na hranice čakať „svojich“ – niekoho blízkeho či známeho. Bola medzi nimi i **Marcela Gallová**, starostka Sene. S prosbou o pomoc ju oslovil kamarát jej mladšieho syna Alexa, **Tomáš** z Bratislavy. Rozpráva svoju skúsenosť: „Bolí sme na tri mesiace v Charkove, odkiaľ pochádza moja manželka. Domov sme sa mali vracieť práve vo štvrtok 26. februára. Dva dni predtým sme sa rozhodli nakúpiť pre svokrovcov zásoby trvanlivých potravín. Bol utorok večer... Kúpili sme toho viac, ľudia v supermarkete na nás trochu zvláštne pozerali. Nič nenasvedčovalo, že by sa mal o pár dní začať útok.

Vo štvrtok ráno sme mali cestovať, tak sme vstali skoro, pred piatou. Pijeme čaj, žena vidí na Instagrame - bombar-

dujú mesto Kramatorsk, na ukrajinskej strane doneckej oblasti! Okolo piatej sme začuli bomby aj my. Okamžite sme utekali do krytu, ktorý majú svokrovci v záhrade.

Po 10 dňoch sme sa odhodlali mesto opustiť. Auto sme museli nechať v Charkove. Na stanici sme sa dostali do vlaku, všade plno ľudí. Na ďalších stanicách sa do vozňov tlačili ďalší a ďalší. Cesta nakoniec trvala 18 hodín, celý čas som stál. Zistil som, že všetci ľudia v takom prípade dbajú hlavne o seba... Dorazili sme do Lviva. Odtiaľ sme sa taxíkom dostali k poľskej hranici, kde nás čakala kamarátka Goška z mesta Rzeszów, tá nás priviezla až na poľsko-slovenskú hranicu... Tu si nás už prevzali naši priatelia zo Sene, Alex a jeho mama.“

Anton Oberhauser

Našli útočisko

Mnohí Ukrajinci z Kyjeva, Mikolajiva či Charkova dostávajú v našom regióne jedlo, oblečenie, osprchujú sa, prespia. Požiarna zbrojnica v Kokšove-Bakši prichýlila na dlhšie dve ženy so šiestimi deťmi. V seniorskej sa vystriedalo už niekoľko desiatok ľudí, ktorí cestovali ďalej na západ. Hasiči zabezpečujú aj prevoz z košickej železničnej stanice. Veliteľ DHZ Seňa **Pavol Sedlák**: „Väčšinou chcú ísť do Prahy. Vezieme ich k večerným rýchlikom a zároveň berieme ďalších na výmenu. Takto pokračujeme, pokiaľ budeme vladať.“ Od 1. marca DHZ Valaliky, Kokšov-Bakša, Geča, Košická Polianka podľa rozpisu z okresu pomáhali utečencom pri humanitárnom vlaku smerujúcom do ČR na železničnej stanici v Kysaku.

Vo Valalikoch ubytovali utečencov na fare, vo voľakedajšom klube seniorov, v priestoroch bývalej rehabilitácie aj v klubovni hasičov. Všetky mamičky s deťmi a seniori tu zostávajú. **Martina Matiová**, vedúca

knížnice a koordinátorka z Valalík: „Vychádzame im v ústrety, ako sa len dá. Obec zakúpila lôžka a lôžkoviny, zabezpečuje obedy a celú réžiu. Priebežne dopĺňame hrnce, čistiacie prostriedky, sušiaci, zrkadlá, mikrovlnky... Dorozumievame sa rukami, nohami a preklačom v mobile.“ Pre deti na ZŠ Valaliky zriadili triedu, aby mali nejaký program aj povinnosti. Cca 10 – 15 žiakov sa venuje učiteľka pôvodom z Ukrajiny. „Pozvali sme ich na vystúpenie FS Železiar. Chceme ich zapojiť aj do Dňa ľudovej rozprávky.“ Seniori a mamky sa zapájajú podľa možnosti, napr. čistenie okolie fary.

V Haniske sa starajú o 15 ľudí umiestnených v penzióne Zichy. „Zabezpečujeme a hradíme pre nich obеды zo školskej jedálne. Sú za všetko vďační. Jedna Ukrajinka čaká bábätko. Možno budeme mať nového občana...“, informuje starosta **Miloš Barcal**.

Monika Floriánová a kčj

Pomoc v obrázkoch

Občania Sokolian darovali potraviny pre utečencov Slovenskému Červenému krížu. Organizácie zbierky sa chopili Želmíra Bérešová a Marta Sušková

Za hodinku sa obyvatelia Gyňova zomkli a prejavili solidaritu s našim východným susedom

Zapájame sa do celoslovenských kampaní

Pečieme koláče, balíme dobroty, opravujeme a skrášľujeme, delíme sa o veci, nakupujeme potraviny. Jedným slovom pomáhame. Som vďačná, že máme stále citlivé srdcia a v nich túžbu niekomu urobiť radosť, priniesť nádej či odľahčiť ťažký batoh života.

„Stačil jeden telefonát a išli sme,“ povedali **Čaňanske otužilci** redaktorovi TV JOJ v reportáži k projektu Darované Vianoce. Sú jeho súčasťou už sedem rokov a spolu s anonymným darcom z Košíc pomáhajú chudobným rodinám s nelahkým osudom. Tento

Veľké srdcia

raz asistovali pri zázraku pre pani Martu a jej deti Sárku a Erika zo Spišskej Novej Vsi. Úlohu - zmontovať a uložiť v ich novom darovanom byte všetok nábytok, ktorý spolu vážil viac ako 1,5 tony - zvládli na jednotku.

► Učiteľia pečú zdravotníkom

Nie je to tak dávno, čo zdravotníkom a lekárom v preplnených nemocni-

ciach chorými na COVID-19 dochádzal dych. Hlavne ženy to niesli ťažko, veď v predvianočnom čase treba toho toľko stihnúť! Zrodila sa opäť raz krásna myšlienka, pretavená do výzvy Komenského inštitútu s názvom Učiteľia pečú zdravotníkom. Zapojili sa tisíce pedagógov z celého Slovenska, aj z nášho regiónu. Napečené dobroty zo **Základnej školy Čaňa** potešili zdravotníkov oddelenia anestéziológie a intenzívnej medicíny UNLP v Košiciach. Sladké balíčky od učiteľov a rodičov zo **Ždane a Skároša** putovali do košického VÚSCH a do Nemocnice Šaca.

► Škatuľky lásky pre seniorov

Veľkú odozvu má u nás celoslovenská aktivita Kolko lásky sa zmestí do krabice od topánok. Jej cieľom je obdarovať seniorov v domovoch dôchodcov či osamelu žijúcich a potešiť ich niečím sladkým, voňavým, teplým, zábavným...

Deti v **Základnej škole Haniska** premiérovu nachystali s pomocou zamestnancov školy 55 darčeko-

V Belži obdarovali balíčkom 87 seniorov

vých škatúľ. Organizátorky **Helena Németh, Gabika Kačmariková** a **Natália Szunyogová** ich ako posolia radosti odovzdali dôchodcom v Haniske a Sokolanoch. Druhýkrát sa do akcie zapojila **Základná škola Valaliky**. Ich balíčky potešili srdcia seniorov v Centre sociálnych služieb Dúbrava a v DSS v Ubli. Pridali sa k nim aj členovia miestnych folklórnych skupín **Kadlubek** a **Kadlubček** s vlastnoručne vyrobenými vianočnými ozdobami. Kúsok seba v 102 „krabiciach lásky“ odoslali aj zo Základnej školy Čaňa.

Monika Floriánová, foto ocú

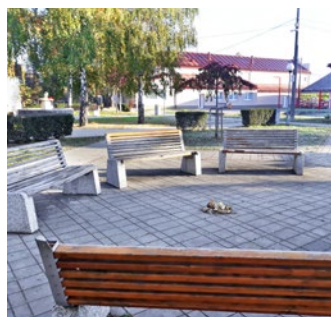

Školáci z Hanisky poslali seniorom aj pozdrav

Zub času či vandalizmus?

Obce nášho mikroregiónu sa počas uplynulých rokov snažili a ďalej snažia získať na svoje skrášlenie finančné

prostriedky z fondov Európskej únie. Investuje sa do detských ihrísk, parkov, škôl a školských zariadení, do opráv

a budovania infraštruktúry. Aj Čaňa takto získala množstvo projektov spolufinancovaných EÚ, SR a obcou. Jeden z nich sa týkal revitalizácie centra, vrátane rekonštrukcie centrálneho parku. Skladal sa zo zámkových dlažieb, fontány, lavičiek. A práve lavičky sú predmetom vandalizmu. Majú slúžiť nám všetkým. Nie sú tu kvôli úzkej skupine ľudí, ktorí ich poškodzujú. Takéto konanie potom stojí obec nemálo finančných prostriedkov na opravy. Správajme sa ako dospelí a neničme spoločný majetok. Za porozumenie ďakujem.

Michal Rečka, starosta obce

Vľavo nový stav, vpravo pôvodný

Zveľadené kino

Kino je opäť dominantou Čane. Ide o výsledok rekonštrukcie fasády budovy, ktorá v druhej etape zahŕňala výmenu vstupných dverí, okien, zateplenie a výmenu klampiarskych častí. Celkové náklady tejto etapy dosiahli takmer 44 tisíc eur. Kino môže okrem premietania slúžiť aj na usporadúvanie rôznych podujatí.

mr/ao

Seňa ďalej modernizuje

Najjužnejšia obec nášho regiónu je hrdá na svoj obnovený kultúrny dom. Po exteriéri nasledoval interiér, ktorý získal moderný a luxusný vzhľad. Otvorený priestor sály s balkónmi a zrekonštruovaným javiskom poskytuje kapacitu pre 500 ľudí. Pre menšie skupiny je tu salónik, tanečník a príručná kuchyňa.

red/obec

MUDr. Gabriela Petrillová v modernej ordinácii všeobecného lekára v CIZS Seňa. Od 1. marca otvorila svoje brány aj gynekologická ambulancia. Jeden deň v týždni v nej ordinuje MUDr. Pavol Rozprávka, PhD. MBA.

Pandémia covidu je na ústupe, no nie tak rýchlo, ako by sme si prišli. Preto je v Seni stále k dispozícii mobilné odoberové miesto na testovanie antigénovými alebo PCR testami. Prevádzkový čas zistíte na webe alebo facebooku obce.

Trstenský starosta Matej Kočiš o tom, čo ho teší i hnevá

Ked' mu je ťažko, povie si: Plním si svoj sen!

Matej Kočiš chcel byť starostom od malička. Už ako 12-ročný chlapec uvažoval, kde by v obci postavil lyžiarsky vlek či športovú halu. Na prvýkrát to znie ako vzdušné zámky, no svoj sen si začal spĺňať pred vyše 15 rokmi, keď sa stal najmladším poslancom a neskôr zástupcom starostky. Zvolenou hlavou obce je od decembra 2018. Prežíva všetky radosti starostu – a aj všetky starosti.

■ V našom seriáli sa zaoberáme hlavne ťažkosťami, ktoré obce majú pri získavaní financií z verejných fondov na obecné projekty. Odkedy ste nastúpili do úradu, badáte v tomto nejaké zlepšenia, zjednodušenia?

Ani veľmi nie. Otvorene povedané, tá byrokracia a čakacie lehoty sú naďalej veľmi obmedzujúce. Niekedy minister povie v televízii zaujímavý fakt na tlačovke, všetci spozorníme, že sa niečo konečne udeje... ale kým k tomu vôbec príde nejaký oficiálny sprievodný dokument, trvá to veľmi dlho.

■ Ktorý projekt riešila obec neuverne dlho? Kde sú príčiny?

Spomením dianie okolo Miestnej akčnej skupiny (MAS) Hornád – Slanské Vrchy. Projekt na opravu odvodňovacieho rigolu na Školskej ulici riešime od roku 2019. Skoro po troch rokoch nám k tomu predbežnom došla vôbec prvá informácia o schválení žiadosti o nenávratný finančný príspevok a taktiež informácia, aby sme skontrolovali náležitosti pred podpisom zmluvy. Celý posledný rok sme počúvali, že všetko je na dobrej ceste. Pôvodne bola cena celého projektu 32 tisíc eur, z toho dostaneme

Často je to náročné, ale nakoniec si poviem, stálo za to, hovorí Matej Kočiš

necelých 22 tisíc eur z MAS. Ale všetci vieme, ako ceny všetkého, vrátane stavebných materiálov, išli za posledný polrok hore, čiže aj konečná cena projektu bude určite vyššia. Ak by sme aj zrušili staré verejné obstarávanie na dodávateľa a vypísali nové, tak by sme si veľmi nepomohli, lebo len vybavovanie agendy trvá pol roka – so všetkými čakacími dobami, počas ktorých sa úrady môžu vyjadriť.

Popri cyklotrase smerom do Skároša nájdete dlhú aleju, ktorú tvorí 100 stromov moruší (50 bielych a 50 čiernych) chránených opornými drevenými kolmi a pletivom. Informácie poskytne infotabuľa a oddych drevená lavička. Ruku k dielu pridal obecní pracovník aj miestni dobrovoľníci. Projekt bol financovaný z podstatnej časti z Environmentálneho fondu z Programu ochrany prírody.

Opravy na budove obecného úradu stáli 165 000 eur, pričom obec investovala zo svojich prostriedkov v celom objekte navyše okolo 20 tisíc

■ Večný boj s byrokraciou teda pokračuje...

Iná chuťovka: pri projekte osvetlenia cyklostasy sme museli pre MAS vypracovať tri strany príloh, pričom celková cena projektu je len 7 tisíc eur. Najväčší gól nastal, keď sme museli pýtať od okresného súdu vyjadrenie, ktoré oni ani nemôžu vydať. Nevadí, povedali nám na MAS, dajte tam to vyjadrenie, že oni to potvrdenie nedávajú...

■ S čím neprijemným ste sa ešte v poslednom čase stretli?

Chceli sme osadiť na cyklotrasu do Gyňova tri dopravné značky, aby slúžili aj ako zábrana pred pohybom štvorkoliek a motoriek po cyklochodníku. Trvalo nám to skoro pol roka, kým sme vypracovali projekt a získali vyjadrenie príslušného dopravného inšpektorátu. Keď sme všetky posudky konečne získali a mohli sme značky osadiť, jednu nám nejaký „dobrák“ po pár dňoch odstránil. Našli sme ju v Hornáde.

■ Poďme k pozitívnejším veciam. Ako ste spokojný s výsledkom opravy obecného úradu a materskej školy?

Veľmi. Pri takýchto veľkých projektoch je to niekedy veľmi náročné, ale keď je všetko hotové, poviem si, stálo za to. Samotnú rekonštrukciu obidvoch budov začal pripravovať môj predchodca, projekt nám schválili

ešte koncom roka 2018. Dva roky sa prakticky nič nedialo... V roku 2020 sa to konečne rozběhlo a až vlni dotiahlo do konca. Pozoruhodné bolo, keď nám ministerstvo poslalo znenie zmluvy na kontrolu a my sme ju teda skontrolovali, oni potom ešte kontrolovali tú istú, už podpísanú zmluvu. Alebo: povedali by ste, že v dnešnom digitálnom svete nemala Sociálna poisťovňa ešte donedávna elektronickú schránku na komunikovanie? Všetky žiadosti sme tam museli dovtedy doručovať fyzicky.

■ Často sa hovorí, že samosprávy vedú so štátom boj a aj tak ťahajú za kratší koniec...

Áno. Napríklad aktuálna téma ubytovania ukrajinských utečencov. Vyzerá to tak, že aj toto sa bude riešiť cez mestá a obce. Ďalšia ukážka „hodenia“ agendy na obce bolo povinné testovanie na covid. Všetko sme museli najprv uhradiť zo svojho a následne žiadať štát o preplatenie. Nakoniec sa to skončilo tak, že predsa len fungujú hlavne súkromné mobilné odberové miesta. Myslím, že by starostom odľahlo, keby z našej zriaďovateľskej pôsobnosti boli vyňaté školy a školské zariadenia a taktiež stavebná agenda (viac na strane 3, pozn. red.). Veď aj tak nám ostanú sociálne veci, šport, kultúra, centrá voľného času a najnovšie aj ochrana osobných údajov alebo kybernetická bezpečnosť, kde musíme platiť certifikovaným firmám za starostlivosť.

■ Starostovský chlebič teda rozhodne nie je sladký...

To nie. Ale cez to všetko musím dodať, že je to pekná práca, ktorá ma naplňuje. Hoci ľudia niekedy nevidia, koľko je aj za jednoduchými činnosťami času a úsilia. Aj preto sme vydali naše prvé číslo obecného občasnika Trstenčan. Bolo to náročné, ale som rád, že v ňom za nami vidieť kus práce. Je dobré, že konečne máme po najťažšej fáze pandémie a dúfam, že aj podujatí bude v našich obciach tento rok podstatne viac ako po minulých dvoch.

Anton Oberhauser, foto ocú Trstené

Doteraz v Abovskom hlásniku priblížili svoje projekty tieto obce:

Seňa 1/2020

Geča 2/2020

Kokšov-Bakša 3/2020

Haniska 4/2020

Belža 2/2021

Čaňa 3/2021

Ždaňa 4/2021

Kaštiele v regióne, 2. časť – Trstené pri Hornáde

Nostalgia za detstvom

V najkrajších rokoch bol kuriálny kaštieľ miestom idylického života svojich obyvateľov. Stretávalo sa tu množstvo bratrancov a sester... Hrávali divadlo, chodievali sa kúpať k starému Hornádu. Obrazy niekdajšieho sveta vybledli, dochovali sa iba na zažltnutých, výrečných fotografiách.

Z niektorých domov na Záhradnej ulici v Trstenom pri Hornáde, povýše cintorína, sa núka výhľad na malebné údolie. Od roku 1832 stál na ich mieste klasicistický kaštieľ, trojkridlová prí-

zemná budova s pôdorysom v tvare písmena U a s polkruhovou baštou. Najväčšiemu počtu starých Trstenčanov utkvel v pamäti najmä vďaka hlavnej fasáde a jej výraznému priečeliu, uprostred s typickými stĺpmi pripomínajúcimi antiku. Dokonca i pivnice boli riešené veľkoryso; iba z nich sa torzá zachovali až do súčasných dní.

V 19. storočí prešiel kaštieľ z rúk do rúk niekoľkokrát. Počas obdobia Bánovcov tam zasadal zemský i okresný súd, v hornej sieni sa hrávalo divadlo, v dolnej víril tanečné zábavy. Niektoré zdro-

Dániel Kováts v roku 1932

ka **Betka Očkajáková**, aktívna členka miestnej komunity.)

Práve Dánielova kniha (Egynapi járóföld/Jednodňová prechádzka, Sátorajújhely 2019) so vzácnymi snímkami z rodinných albumov nostalgicky približuje v maďarčine zlaté časy kaštieľa a detaily rodinného života. Nebola jediná. Napísal celý rad miestnych historických a literárno-tematických kníh a článkov o miestach zemplínsko-abovskej župy. Medzi najvýznamnejšie patrí encyklopédia oblasti Sátorajújhely a Sárospatak.

Dánielov pôvod z nižšej šľachty mu spôsobil príkorie, keď rodinu v roku 1953 po politických čistkách deportovali na pustu Hortobágy. Dovtedajší študent angličtiny a maďarčiny v Budapešti tak musel začať pracovať ako kočiš na štátnom majetku. Jeho manželka okrem iného šila na stroji oblečenie pre miestne deti. No ani skromný život nezabránil rodákovi z Trsteného stať sa uznávaným profesorom na Komenského pedagogickej fakulte v Sárospataku a lokálnym maďarským historikom.

► Úpadok a zánik

Päťdesiate roky, plné tolkej krivdy, znamenali aj začiatok definitívneho konca kaštieľa. V 19. i v 20. storočí v ňom zemaniam umožňovali jednoduché celoročné ubytovanie pre chudobných želiarov a paholkov. Druhá svetová vojna ho zanechala vážne poškodený. Začal chátrať. V druhej polovici 50. rokov sa ho zmocnili družstevníci. V su-

chých pivniciach sa dobre skladovali zemiaky či cvikla, vo veľkých sieňach sa dokázal pohodlne otočiť aj väčší traktor. Statike stavby to zasadilo definitívnu ranu. Ľudia si stavebný materiál postupne rozoberali, pozemky skončili rozparcelované, istý čas ich dokonca mali v správe lesníci. Často tu bolo vídať ďalšieho z Kovátsovcov, **Miklósa** (zomrel začiatkom marca 2022 vo veku 86 rokov v Košiciach). Sám Dániel navštívil Trstené ešte krátko pred pandémiou.

Na záver dajme slovo Betke Očkajákov: „Na profesorovi Dánielovi si vážim hlavne to, že aj keď sa k jeho rodine niektorí ľudia nezachovali pekne, necíti zášť. Našu obec a jej ľudí má stále rád. Veľakrát podrobne opísal život minulého storočia v Abaúj-nádazsde vo svojich statiach, článkoch a publikáciách, ktoré by sme sa ináč nedozvedeli. Myslím, že by sa znova mala zvážiť myšlienka udeliť mu čestné občianstvo obce.“

stranu pripravil Anton

Oberhauser, repofoto z knihy Jednodňová prechádzka

Kaštieľ v niekdajšej sláve...

...a po vojne

je považujú za staviteľa kaštieľa **Sándora Sóváry Soósa**, chovateľa priadky morušovej (pozri rámček). A približne roku 1870 bol predaný **Viktorovi Kovátsovi**, údajne za 91 tisíc forintov.

► Kniha z pera rodáka

Viktorovým pravnikom je profesor **Dániel Kováts**. V decembri sa dožil 92 rokov, a kým mu to zdravie dovoľovalo, zvykol obec navštevovať. (Abovskému hlásniku to prezradila jeho priateľ-

Prechod frontu oživa v novej knihe

V čase, keď je vojna opäť nie až tak ďaleko od nás, vychádza kniha amatérskeho historika **Františka Šustera** z Kokšova-Bakše. Dielo Vojnové udalosti južne a juhovýchodne od Košíc, december 1944 – január 1945 približuje doteraz málo známe kapitoly spred vyše 77 rokov. Je za nimi množstvo usilovného výskumu, ako sme avizovali už v našom článku pred tromi rokmi.

Na takmer 250 stranách ponúka publikácia čitateľom svedectvá o bojovej činnosti sovietskej 18. armády a nemeckej armádnej skupiny Heinricha v našom regióne. Zvlášť sa zaoberá nemeckou obrannou líniou nazvanou Dora Stellung, ktorá vznikla pri prechode frontu v decembri 1944 po oslobodení Skároša, Trsteného pri Hornáde a Sene. Viedla medzi Slančíkom a Mokrancami – aj tesne popri

Ždani, Čani, Gyňove a Belži. Tvorili ju kilometre zákopov, predsunuté oporné body, guľometné drevozemné postavenia, protitankové priekopy a mínové polia. Presne na tejto línii sa odohrávali najkrvavejšie boje, pri ktorých zahynuli tisíce vojakov zo znepríatelených armád.

Knihu si môžete kúpiť u autora cez mejl frantiseksuster78@gmail.com alebo na Obecnom úrade Kokšov-Bakša.

Hodváb z Nadoždža

Sándor Sóváry Soós (1804 – 1879) vysadil stovky moruší, ktoré si dnes znova nachádzajú cestu do chotára. S chovom priadky morušovej začal ako 50-ročný a jeho hodváb dostal od viedenskej obchodnej komory významné ocenenia. Vysokú kvalitu tunajšieho hodvábu vyzdvihli dokonca aj výrobcovia z Milána. Abovsko-zemplínska župa ho r. 1874 vymenovala za inšpektora a koordinátora chovu priadky morušovej v celom okolí Košíc. Jedna z posledných zachovaných alejí viedla do Vyšného Kékedu, dnes vyrastá nová – popri cyklotrase do Skároša nadväzuje na lipovú aleju (foto na strane 9).

Margita Baloghová spomína na detstvo

Chrumkajúce húseničky

Zvesť o vysadení morušovej aleje v Trstenom pri Hornáde zaletela aj do Vyšnej Myšle. V 78-ročnej **Margite Baloghovej** oživila jednu dávnu spomienku na mimoriadny školský projekt - chov priadky morušovej.

Prví sa mu venovali Čiňania. Už v roku 2700 pred n. l. vyrábali z vlákna zámotkov húseníc priadky hodváb. To, že hebká tkanina je živočíšneho pôvodu, dokázali pred ostatným svetom tajiť viac ako 2 000 rokov. Ale späť k tete Margite.

„Asi v šiestej triede priniesla učiteľka na hodinu biológie malé vajíčka, vyzerali ako čierne semienka. Každý sme dostali tak za hrst. Otec mi doma vyrobil drevený rám a dali sme naň „koloscey“ - tak sme volali ten papier. Nasypala som vajíčka a zakryla ich listami moruší,“ opisuje vtedajšia 12-ročná žiačka Osemročnej strednej školy v Bohdanovciach. V 50. rokoch mali vo Vyšnej Myšli len malotriedku.

V mysli je opäť v jednoduchej izbe, kde spávala spoločne s bratmi a rodičmi. „Rám som držala pod svojou posteľou v teple a suchu. Vyliahlo sa mi asi 40 - 50 húseníc. Stále som kontrolova-

Pani Margita si pri prezeraní starých fotiek zaspomínala aj na ťažkú robotu doma na statku. Chovali kravy, husi, sliepky i ťažné kone. Pestovali a spracovávali konope

la, či majú dost jedla, boli veľmi pažravé. Večer som ich stále počula chrumkať. Ich obľúbené listy moruše - iné nejedli - sme v lete s kamarátkami cho-

dili zbierať na Sajkov, kde popri ceste rástli veľké stromy. Na bicykloch sme niesli plné vrecia. (pozn. red.: Húsenice vôbec nespia, iba žerú. Za mesiac sa ich hmotnosť zvýši asi 10 000-krát.)

Ja som sa ich neštítala, ale mojej mame prišli nechutné. Aj sa stalo, že mi pár ušlo a hľadala som ich po izbe,“ prezrádza šibalsky. „Úžasné bolo pozorovať, ako si vytvárajú zámotky. (pozn. red.: Húsenica kokóny vytvára vylučovaním hustej šťavy vo forme dvoch

Vzácná fotografia z detstva. Malá Margitka (v strede) s kamarátkami na „valale“

Vzácný dar prírody: húsenice a zámotky morušovej

vláken. Kým sa celá za tri týždne ovinie, urobí asi 300 000 pohybů hlavou.) Pre mňa boli krásne, lebo mali lesklé ružovkasté či žltkasté farby. Musela som dobre strážiť, aby sa z nich nezačali liahnúť motýle a stihla ich odniesť do školy.“

Čo s nimi ďalej robili, si pani Margita už nespomína. Tak sme na dokončenie príbehu „oslovili“ internet. Zjednodušene: nepoškodený zámotok sa zvyčajne obarí vriacou vodou, čo kuklu vo vnútri zabije. Následne sa z neho vlákno opatrne odvinie, jedno meria 900 až 1200 metrov. Z vlákna sa spriadajú hodvábné niť, namotáva na cievky a utká sa nádherná látka. Napríklad na výrobu jednej kravaty treba cca 110 zámotkov.

Monika Floriánová,
foto autorka, internet

Aleja pri Trstenom dnes

Tvrdý chlap s mäkkým srdcom

Jozef Fečo rozšíril rady storočných

Dokázal zručne narábať s buldozérrom aj s hlasom. **Jozef Fečo** zo Sene oslávil 26. januára stovku, prišla mu gratulovať aj starostka. Rodák z Kechneca bol od malička spojený s pôdou.

Pomáhal ako mladý malorofník, keď ho v roku 1943 povolali slúžiť vo vojsku. V Užhorode sa naučil šoférovať, čo využil pri pomoci delostreleckému oddielu v tle armády. U vojakov objavili aj Jozefov spevácky talent. Istý dôstojník, povolaním učiteľ hudby vyhlásil, že s takým zvučným hlasom sa ešte nestretol...

Po vojne sa Jozef Fečo podieľal na výstavbe bane na magnezit v Košiciach

a potom na dlhé roky zakotvil v inžinierskych stavbách. V tejto spoločnosti pracoval ako strojník aj na budovaní diaľnice D1 z Košíc do Prešova, obzvlášť šikovný sa ukázal pri práci s buldozérrom. Podľa slov jeho syna **Františka** mu zverovali také zemné práce, ktoré si žiadali zvláštnu presnosť. Celý život sa nenaučil príliš dobre hovoriť po slovensky. O to viac rodinu prekvapilo, keď dostal štátne vyznamenanie za pracovnú vernosť. Do dôchodku odišiel roku 1983.

Jozefovou láskou - popri manželke a dvoch synoch - bolo aj spievanie v kostole. Ako kantor spieval aj na

Starostka Sene Marcela Gallová prišla zagratulovať Jozefovi Fečovi k stovke. Spolu s nimi na snímke syn František Fečo s manželkou Anetou

pohreboch, aj keď, ako hovorí František, „po osemdesiatke mu už bolo ťažko dívať sa do spevníka a zároveň pod nohy, tak som ho cestou na cinto-

rín trochu podopieral.“ Pán Jozef, hoci ho vek už poznačil, si stále zvykne zanoťiť. Prajeme mu všetci ešte pevné zdravie.
ao, foto ocú Seňa

Paradne nevesti vydali tretie CD

„Žebi še nezapomlo, jak še žilo“. To je názov v poradí už tretieho CD ženskej speváckej skupiny z Valalík. Paradne nevesti tentoraz nahrali dávno zabudnuté duchovné a obradové piesne, ktoré popretkávali textami. Tie boli písané pod dohľadom pamätníčky **Margity Pástorovej**, ktorá sa už, žiaľ, konečnej podoby tohto diela nedožila.

„Nahrávky vás preniesú v čase do polovice dvadsiateho storočia, keď naši predkovia prežívali rôzne obdobia roku v piesňach a rituáloch. Fašiangy, pôst, Turíce, modlitby križovej cesty či ruženca, ale aj rukovanie, svadba či dožinky. Opisujeme ako prebiehali, čo sa jedlo a pilo, aké oblečenie sa pri tej ktorej príležitosti nosilo. Je to spomienka na minulosť, ktorá by sa mala uchovať pre našich potomkov,“ priblížila obsah a hlavný zámer vedúca skupiny **Margita Ivanová**.

Tešíme sa vašej priazni. Poháňa nás k ďalšej práci pre budúce generácie

Dielo sa rodilo celé dva roky. Podobne sa na ňom podieľala ľudová hudba Hornád. Finančne ho podporila obec Valaliky. CD s malou knižkou

vo vnútri si môžete zakúpiť za symbolických 5 eur u každej z členiek skupiny, v obecnej knižnici alebo priamo na krste 23. apríla v kultúrnom dome.

Monika Floriánová, foto Paradne nevesti

Online výlet do histórie

Navštíviť **Myšľanské obecné múzeum** hocikedy, mimo otváracích hodín, hoci aj zo zahraničia? Je to možné! Obec Nižná Myšľa v spolupráci so špecializovanou firmou spracovala virtuálne 3D predstavenie múzea unikátnou technológiou Matterport. Návštevníci sa môžu v počítači prechádzať uličkami a priblížiť si exponáty v etnografickej a archeologickej časti. Pre menej počítačovo zdatných je pripravená klasická 10-minútová video-

prezentácia. Linky nájdete na stránke obce www.niznamysla.sk (vľavo ikonka obecného múzea).

Napriek detailným záberom budova kaštieľa stále skrýva svoje tajomstvá a oplatí sa ho navštíviť aj osobne. Termín je potrebné dohodnúť si vopred na tel. číslach 0903 483 750 alebo 055/6980124 v čase úradných hodín obecného úradu.

Monika Floriánová, foto autorka

Úrad s umeleckou dušou

Ak zavítate na Obecný úrad Valaliky, stanete sa aj návštevníkmi stálej výstavy výtvarných prác. Výstavy ojedinelej v histórii Základnej umeleckej školy Valaliky, pretože predstavuje tvorbu prvých absolventov štúdia dospelých vo výtvarnom odbore.

Šesťčlennú skupinu: **Kvetoslava Bakšiovú, Marcelu Šütöovú, Renátu Pancurákovú, Julianu Arvaiovú, Radomíru Nemergut Ruščin a Dávida Škovrána** päť rokov zasväcoval do tajov rôznych umeleckých techník učiteľ ZUŠ **Herbert Trenkler**.

„Skvelý učiteľ, pekne a trpezlivo nás viedol. Predtým som kreslila len cez rúž, u neho som sa naučila nebať sa farieb a maľovať aj inými spôsobmi. Najradšej kreslím postavy, kone a prírodu,“ chváli si štúdium **Marcela Šütöová**, ktorá pracuje na obecnom úrade ako ekonómka. „Oslovila ma kolegynia Kvetka a ja som sa dala na staré kolená nahovoriť.“ **Kvetoslava Bakšiová** na úrade pôsobí na odde-

lení sociálnych vecí. „ZUŠ som navštevovala ako dieťa. Veľmi rada maľujem a chcela som sa niečo priučiť. Preto som oslovila vtedajšiu riaditeľku **Darinu Gazsiovú** i nášho starostu **Štefana Petrika**. Veľmi som sa potešila, keď sa podarilo triedu dospelých otvoriť,“ vraví o začiatkoch iniciátorka, ktorej obľúbeným motívom sú kvety.

Z iného súdka je **Renáta Pancuráková** pracujúca na ekonomickom úseku ZUŠ Valaliky, ktorá predtým nikdy nemaľovala. „Obdivovala som práce žiakov, že vedia tak krásne tvoriť. Nuž, skúsila som...“ A neoľutovala. „Boli sme úžasný veselý kolektív. Pomáhali sme si a radili. Keďže pracujem s číslami, hodiny výtvarnej mi prečistili hlavu, mohla som použiť fantáziu a rozvinúť svoju tvorivosť.“

Práce odvážnych „dospelákov“ neskrášľujú len steny úradu, niektoré z nich sú súčasťou nástenného kalendára na rok 2022, ktorý vydala Obec Valaliky k 45. výročiu založenia ZUŠ.

Monika Floriánová, foto autorka

Prvé absolventky Marcela Šütöová a Kvetoslava Bakšiová so svojimi dielami. Maľovanie je ich koníčkom, v ktorom našli spresnenie života

Valentín a MDŽ v Kokšove-Bakši trochu inak

Láskyplne kreatívni

Originálny odkaz lásky a vďaky k Medzinárodnému dňu žien pripravili svojim polovičkám chlapi z Kokšova-Bakše. Postavili im v strede dediny trojmetrové drevené srdce!

Nápad **Miroslava Stolára**, vedúceho speváckej skupiny **Bakšanske Parobci** a dobrovoľného hasiča, chlapov v obci hneď oslovil. „Naši chlapi sú veľmi zruční a ak ide o ženy, sú veľmi ochotní. V predstihu, ešte vo februári, sme v tajnosti vyrobili zväranú konštrukciu srdca,“ prezrádza Miro.

5. marca od rána píliť kmene a konáre na rovnaké polienka. Na každé napísali meno im blízkej ženy a kus po kúsku ich povkladali do formy. Zmestilo sa ich tam presne 172!

Do krásneho dielka využili aj náletové dreveniny z priestoru, ktorý vyčistili. Aby bola paráda väčšia, na MDŽ ho po zotmení podsvietili romantickým motívom. Ženám sa darček páčil a mnohé už v mobile majú uložené ľúbivé „selfčko“. Muži už spriadajú plány, ako srdce využiť pri iných príležitostiach. Nuž, nechajme sa prekvapiť.

Bakšanske Parobci, dobrovoľní hasiči, futbalisti, Bakšaňe a priatelia prekvapili ženy srdcom

Kreatívne v Kokšove-Bakši oslávili aj sviatok sv. Valentína. V predvečer Dňa zaľúbených sa páriky i celé rodiny stretli na futbalovom ihrisku. A keď slnko padlo za obzor, vypustili ruka v ruke k nebu lampióny šťastia. Let 60

prianí a vyznaní sprevádzali emotívne piesne od Dary Rolins a Lady Gaga. Prejavili aj lásku k prírode, keďže lampióny sú vyrobené z rozložiteľného ryžového papiera.

Monika Floriánová, foto Miroslav Stolár

Spoločne si šťastie priat' – motto valentínskeho podvečera

Pred Veľkou nocou vonku

Miesto stíšenia

Modlitbami pri jednotlivých zastaveniach krížovej cesty pred Veľkou nocou katolícki veriaci vzdávajú hold Ježišovi a pokáním sa pripravujú na jeho nový príchod. Pri peknom jarnom počasí v Nižnej Myšli sa to deje nie v kostole, ale vonku na novej kalvárii v jeho blízkosti.

Jednotlivé zastavenia sú z travertínových blokov a sklenených obrazov stvárných umelkyňou **Zuzanou Bobrovskou**. (Jeden z nich na snímke.) Spoločné dielo tamojšieho **OZ Dúhová stonožka**, farského

a obecného úradu prišlo vlni ako na zavolanie. Cestičku na kopec ku kostolu s nádherným výhľadom na Košickú kotlinu vyhľadávajú mnohí ako miesto upokojenia a stíšenia mysle v tejto rozbúrenej dobe. O sadovnícku úpravu kalvárie sa stará **Iveta Janičková**, ktorá sa venuje i kvetom vo vstupnom areáli Archeoskanzenu.

Fajn, že stalo sa dobrým zvykom: Nižno- i Vyšnomyšľania vodia svoje návštevy práve tam. Veď nová kalvária nevzniká každý rok, ba ani každé desaťročie či štvrtstoročie. Je stále raritou.

Na snímke účtivé zastavenie na kalvárii s miestnym duchovným **Igorom Gibodom**

Katarína Čániová, foto Matúš Lukáč

Namiesto anjela krížová cesta

Duchovne v Geči

Novú vyrezávanú krížovú cestu v máji alebo v júni nainštalujú v parku pred kostolom Narodenia Panny Márie v Geči (niektoré jej časti na snímke). Krížovú cestu z dubového a lipového dreva vyrobil renomovaný rezbár **Miroslav Janič** z Brežian v Prešovskom okrese. Je i známym autorom betlehemov či husiel. Jeho drevené sochy možno vidieť na Cemjate, v Bardejove, v Bardejovských kúpeľoch ako aj na iných miestach doma a v zahraničí.

S myšlienkou krížovej cesty prišla **Paulína Kocelková**, zakladateľka tamojšieho rodinného múzea a galérie ľudového umenia, ktorá sa zároveň stará i o kaplnku v kaštieli. Starosta Geče **Patrik Rusňák**: „Zoťali sme poškodenú lipu. S návrhom ako využiť jej drevo prišla pani Paulína. To, čo sa ešte dalo použiť, zanesli sme rezbárovi. Nech vytvorí aspoň anjela. A nakoniec bolo dosť materiálu na 14 zastavení krížovej cesty“, vraví a pokračuje. „Mimoriadne počas tohto

Veľkého piatku jednotlivé zastavenia ponesie 14 mužov. Potom ich umiestnime v exteriéri nastalo. Kde presne budú stáť, či treba prístrešky a ako čo osadiť, je ešte predmetom spoločného rokovania zainteresovaných. Zatiaľ

sme na spomínané dielo sponzorsky získali 3 500 eur a ďalšie financie ešte hľadáme. V každom prípade sme veľmi radi, že v našom parku pribudne krásne duchovné miesto.“

kčj/ben, foto ocú

Tanečný talent z Hanisky

Keď si v škôlke tvorila tanečné choreografie, ešte netušila, že ju o pár rokov očarí tanečný štýl z ulice HIP HOP, ani že v 12 rokoch bude trojnásobnou majsterkou Slovenska v sólo tanci detskej kategórie.

„Hip hop tancujem od 1. ročníka ZŠ v košíckom D.S.Studio. Od svojej prvej trénerky **Diany Stredňáckovej** som

Radosť cítiť z každej pózy

sa veľa naučila. Viedla nás päť rokov. V skupine cvičíme dva krát do týždňa, k tomu mám raz týždenne individuálny tréning,“ vraví veselá **Natália Kováčová** alias **Kovička**, ktorá miluje rytmickú hudbu a improvizáciu. „Keď tancujem, som sama sebou, cítim voľnosť a myslím len na rytmus. Na súťažiach nepoznám vopred hudbu. Tú až na pódiu pustí DJ a ja tancujem, ako v tom momente cítim, varujem jednotlivé prvky. To ma baví.“

Tancuje aj duo s **Ninou Cigánkovou**, predtým s **Dianou** či **Larou Kocánovými**, aj v skupine. Natália už vyskúšala i zahraničné súťaže. „Na majstrovstvách sveta v Poľsku v 2018 sme v hip hop duo s Dianou obsadili 5. miesto a naša skupina získala 1. priečku. O rok sme na majstrovstvách Európy v Taliansku zvíťazili v štýle crew to crew, kde dve skupiny tancujú proti sebe, ako battle.“ Krásne úspechy, za ktorými sú mesiace príprav detí. A čo trénerka? „Tú mám stále. Pred súťažou si tancujem len tak sama pre seba a nie-

Cítim voľnosť a rytmus

kedy to pomôže. Keď tancujem v skupine, mám obavy, že nám to pokazím. Musím si veriť.“ dodá odhodlane.

„Sme na ňu veľmi pyšní,“ prezrádza mamka **Natália**, vôbec netuší, po kom dcéra zdedila talent. „Je síce časovo náročné zladit' tréningy a súťaže, ale sme šťastní, že ju to baví. Chodím s ňou a prežívam každú súťaž. Je to adrenalín, ale medzi tanečníkmi vládne stále úžasná atmosféra.“

Aktuálne siedmačka rada pozerá dobrodružné filmy (aj vojenské s ocinom), má doma poníka Ashley, tri zajačiky a psa Nely. „Chodíme s kamarátmi von, bicyklujeme sa, korčuľujeme. Mám spolužiačky, ktoré tancujú hip

Natália Kováčová je tanečnicou dušou i srdcom

hop, gymnastiku, ľudovky. Hrá sa futbal, hokej - deti sa hýbu.“ Priznáva však, že nie je jednoduché odložiť mobil či tablet.

Monika Floriánová,
foto **Natália Kováčová**

Na návšteve kontaktnej farmy v Kokšove-Bakši

Len čo prejdem bránou, víta ma Maršal z Labkovej patroly. Stačí jedno oňuchanie a už si tisne hlavu do mojej dlane. Je na návštevy ľudí zvyknutý, rovnako ako jeho kamaráti Štvrtok a Piatok. K nim však idem len so **Stanislavom Sabom**, majiteľom rodinnej farmy Sabačik.

Na farme majú podelené úlohy aj starostlivosť o zvieratá. Ženy sa venujú mediálnej práci (FB, instagram, web, prehliadky), zaťovia Ondrej, Viktor, Matúš kŕmeniu a fyzickej práci. Stano má na starosti rohatých, dcéra Zuzana kozičky a ovce, Gabika hodvábničky, perličky a králiky a najmladšia Viktória lamy.

Zvieratká na pohladenie

„Nebojte sa, nič vám neurobia. Sú to ešte mláďatá,“ upokojuje ma, keď sa s nedôverou pozerám do očí dvom pštrosom, presnejšie emu hnedému, ktorí sa so záujmom pustili ochutnávať gombíky na mojej vetrovke. Ja som hladkala pštrosa! Super... Do ohrady ku kozám Cilke, Dafné a Kapučinke s malými skákajúcimi kozičkami vstupujem odvážne, veď tie poznám od babky. Aj sliepky, kačky, zajace, svine...

► Za všetkým hľadá ženu

Prechádzame farmou a Stanislav prezrádza: „Prišli s tým moje ženy - manželka **Silvia** a dcéry **Zuzana**, **Gabika** a **Viktória**. Chceli domáce čerstvé mäso, bez umelých prísad a rastových hormónov, ktoré obsahuje to dovážané zo zahraničia. Hneď sa zrodila aj myšlienka vytvoriť mini kontaktnú farmu, kde by deti domáce zvieratá reálne videli, nakŕmili aj pohladili.“ Poznate to: Odkiaľ je mliečko? Z obchodu! Nie, od kravičky!

V roku 2018 kúpili priestory bývalého družstva Štátne majetky Kokšov-Bakša. „Nebolo tu nič. Všetko rozbité, bez elektriny, bez okien,“ spomína Stano. „Postupne to s rodinou svojpomocne budujeme.“ Keď sa obzerám okolo, majú veľký kus práce za sebou, ale veľa driny na nich ešte čaká. O farmu, ktorá s vedľajším lesom má 15 ha a dnes už 230 zvierat, sa starajú popri zamestnaní či štúdiu. Slovo dovolenka nemajú v slovníku. Kŕmenie, čistenie,

výroba sena, údržba plotov a areálu je ich každodenný koníček. Pre zvieratá na rok potrebujú 600 - 800 balíkov sena, 8 ton obilia, denne 1000 - 1200 litrov vody. Vstupné však nevyberajú - je dobrovoľné.

► Exotické kožušky

I-há, i-há. Preruší naše rozprávanie somár Oslík s frajerkou Fionou, keď zacíti suché pečivo. Škrabkanie na hlavu sa mu páči. Rovnako radostne pribieha stádo „rohatých ryšavcov“. „Keď som na internete zbadal telatá škótskeho náhorného dobytku - vyzerali ako plyšáci - hneď som začal pátrať, kde sa dajú kúpiť. Cez Bazoš sme zohnali aj

ostatné zvieratá,“ rozpráva hladkajúci hlavného gazdu Tobiho. S malou dušičkou k ich papuliam vystieram ruku s chlebom. Jaj, bojím. Ku lamám Lajke, Havane a Montimu nejdem, čo keď ma oplújú? Deti, ktoré chodia na farmu na exkurzie zo školy, sú stopercentne odvázejšie ako ja.

Pár rád na záver. Vopred si dohodnite termín návštevy (0902 381 669, zuzanasabova8@gmail.com), aby na farme boli domáci a sprevádzali vás. Vyhradte si kopec času na hladkanie kožuškov a kŕmenie. Neponúkajú tu žiadne výrobky, len tekuté občerstvenie. Už musím ísť? Škoda...

Monika Floriánová, foto autorka

Stanislav Sabo pri svojich obľúbencoch - škótskom náhornom dobytku

Čanianski kynológovia – pojem v regióne

Ľudia, ktorí sú najlepši priatelia psov

Hneď pri vjazde od Geče zbadáte pri ceste pútač s bežiacim nemec-kým ovčiakom a nápisom Kynologický klub Čaña. Odbočíte vpravo, až dôjdete k trávnatému „cvičáku“. Ste na mieste. Ak ste sa dohodli, určite vás bude čakať líder a duša klubu **Martin Koval’**.

Na budúci rok päťdesiatnik, ktorý si stále živo spomína na svoje začiatky so štvornohými priateľmi človeka. Ešte v súvislosti so Zväzom, organizáciou z éry socializmu.

Na mieste cvičiska bolo kedysi smetisko. Obec priestor prenajala občianskemu združeniu Kynologický klub Čaña, ktoré si následne celý areál na vlastné náklady upravilo, oplotilo a neustále zveľaďuje. Skromný šéf Martin robí všetky aktivity vo svojom voľnom čase, dozvedám sa od jeho dcéry **Karolíny**. Tá sa stará o propagáciu, fotí, informuje, organizuje. Kynologický klub Čaña nájdete vďaka nej aj na Facebooku.

Tunajší nadšenci sa osobne poznajú aj s reprezentantmi Slovenska, ktorí nedávno na majstrovstvách sveta v Španielsku vybojovali víťazstvo. Potvrdili tak, že v tejto oblasti snaženia patríme na Slovensku medzi špičku. Sám Martin má dnes v starostlivosti psa od výcvikára slovenskej reprezentácie Slovenského klubu belgických ovčiakov, **Milana Škrabka** z Považskej Bystrice. Klub pred súťažou úzko spolupracujú, aby forma aktívov na podujatí bola čo najlepšia. Medzi členov, ktorí trénujú v priestoroch Kynologického klubu Čaña, patria aj pravidelní účastníci majstrovstiev sveta v stopách – označenie FCI IGP-FH.

Základňa majiteľov psov, ktorí sa v Čani schádzajú, zahŕňa dnes ľudí z celého mikroregiónu, dokonca spoza jeho hraníc, z Košíc či Kechneca. Celkovo môžeme hovoriť o približne 50 psíčkarochoch. Okolo 25 z nich označuje Martin za aktívnych, teda za takých, čo ich aj so psíkmi vidieť trénovať na cvičisku pravidelne. Typickým dňom pre

Martin Koval' a jeho zverenie Apollo Crazy Red Warrior. Výchova špičkového psa trvá aj tri roky, treba sa mu však venovať aj niekoľkokrát za deň

nich je víkend, teda sobota aj nedeľa, kedy sa trénuje od rána až do večera. Nadšencov hreje pri srdci, že starostlivosť o psov vytvorila silnú komunitu.

► Neposlúcha? Skúste ho priviesť!

Martin Koval' je akoby „zaklínač psov“. Jednoznačne radí, aby skôr, než by sme sa zvieratka chceli zbaviť, napríklad „odložením“ do útulku, sme prišli za ním. Hovorí, že aj keď správanie psí-

ka formovalo zlé prostredie a je ťažko zvládnuteľný, treba mu dať šancu. Jedným dychom však dodáva, že zaobstaranie psíka je veľká zodpovednosť. „Ak chcete mať poslušného, dokonca vycvičeného psa, musíte mu venovať svoj čas. Dosť veľa času. Bez toho to proste nepôjde,“ poznamenáva Martin. Nejde o to, že pes nám nerozumie. My sa musíme naučiť rozumieť jemu. „Je to podobné, akoby ste vyhodili topánky len preto, že si neviete zaviazať

Na cvičisku sa používajú červené revíry

šnúry. Niekedy už za tri minúty, čo sa s ním zoznámim, sa psík začne chovať úplne inak.“

Ak chcete, Martin vás nasmeruje na kolegyniu s dlhoročnou skúsenosťou Zuzku alebo Dadku, ktorá sa dokonca rada venuje psíkom z útulku a viacerých vycvičila napriek ich hendikepom. Dámy sú skvelé na výcviky poslušnosti. S obranou zasa pomáha Adam a Lukáš.

Všetci z klubu sa už tešia na koniec protiepidemických opatrení. A to aj kvôli tomu, že členovia radi chodia na prezentácie do škôl či iné udalosti. Nech teda žijú najlepši priatelia psov!

Anton Oberhauser, foto KK Čaña

Koncoročné preteky v priateľskej atmosfére. Odvetvi kynológie je viac – športová, záchranárska, obediencie, agility, a pod.

Poznámka na zamyslenie

Burina nelahodí oku

Asi každý je rád, keď naše obce vyzerajú dobre, ak sú verejné priestranstvá aj samotné domy a záhrady potešením pre oko. Možno to vnímame ako naše spoločné vysvedčenie. Dôkaz kultúrnosti národa. Potvrdenie toho, že nám záleží nielen na stave vlastného majet-

ku, ale i na dojme, akým prostredie pôsobí na ostatných. Za tým všetkým je, prirodzene, veľké úsilie.

Niekedy nám však udrú aj v našich obciach do očí zanedbané pozemky obrastené burinou. Nie vždy sú v pozadí tejto situácie komplikované vlastnícke vzťahy. Často ide skôr o to,

že majitelia nemajú čas alebo sa nevládzu o ne dobre starať. Starostovia a poslanci tu nemajú veľa možností. Loptička je na strane vlastníkov. Svoje o tom vedia napríklad v Nižnej Hutke. „Vzáhradkárskej oblasti a pozdĺž Torysy nachádzame nemalo takých pozemkov, ktoré akoby nemali gazdu,“ potvrdzuje starostka **Iveta Vasilenková**. „Aj v obci medzi rodinnými domami sa nachádzajú zarastené pozemky, čo je pre občanov žijúcich v susedstve dosť nepríjem-

né a chodia sa nám potom sťažovať. My starostovia napíšeme na pozemkový úrad, aby oslovil vlastníkov, lebo zo zákona je ich povinnosťou starať sa o svoj pozemok. Niektorí reagujú a aspoň raz za rok prídu pokosiť. Mnohí z vlastníkov nie sú občanmi Nižnej Hutky.“

Zveľaďovanie pozemku iste stojí čas a aj financie. Skráslenie obce – a v neposlednom rade aj povestť nás ako vlastníkov – však za to rozhodne stojí.

Anton Oberhauser

Besednica

Pomóc! Ukradli nám odpad!

Poriadne sa vám zdvihne tlak, keď na jeseň zasadíte 28 líp a 4 čerešne, aby smerom od železničnej stanice na Skalke pri Nižnej Myšli vyrástla pekná aleja. Práčne vykášate trávu okolo nich. Veď nech sa im darí! Tešíte sa, že s pribúdajúcim slniečkom v ich blízkosti namontujete lavičky, informačné tabule, prístrešok... Aby bolo kde si oddýchnuť, pokochať sa nádherou prírodou. A bác! Pri jarnej obhliadke s hrôzou zistíte: stromky v novozriadenej aleji niekto polámal. Úplne ich zničil! A vy - ak ste toho ešte schopní - môžete začať odznova: zháňať peniaze, sadenice, ľudí ochotných napriek všetkému pridať ruku k dielu...

Alebo: Čítate, že sa na vás udalosti valia, potrebujete sa prejsť po prírode, napríklad Gyňovčania či Trstenčania okolo Hornádu a jeho ramien. Je to krásne miesto, potvrdzujem. Chcete zaparkovať - no zabráni vám v tom vrecce s odpadom, ktorý na voľné miesto niekto šupol. Schádzate k živé vode a radšej nepozeráte do blízkej húštiny, lebo tam tušíte pohodené ledačiny.

Alebo: Chcete sa prejsť okolo Čanianskych jazier. Spája ich úžina - hotová lahoda! Zhlboka sa nadýchnete a... váš pohľad zavadí o pohodené igelit-

ky, z ktorých sa sypú prázdne plechovky od piva, fľaše od vína, pokrúvané allobalové tanieri z grilovačky...

Starostka Gyňova **Denisa Vargová** by vedela rozprávať „story“ o výhovorkách ľudí, ktorých polícia prichytila na základe podnetov od miestnych a udelila im pokuty. Jedni sa napríklad bránili tým, že im odpad niekto ukradol a ku gyňovskému ramenu Hornádu odviezol!

Ako si pomôcť? Kamera je jedna z možností. Ostrý zrak miestnych obyvateľov ďalšia. A tiež morálny apel napríklad prostredníctvom fotopascí. Ľudia tých, ktorých fotopasca odfoťí hoci aj od chrbta, spravidla spoznajú. Aj ich autá, hoci s rozmazaným evidenčným číslom. A verejná hanba na sociálnej sieti je vážna vec.

Na dedinách pribúdajú zberné dvory. Ľudia po covide cítia, že viac potrebujú byť v prírode. V takej ozajstnej, bez zanešvárenia. Zdá sa, že prišiel čas, aby bolo jasné každému, že varujúci robíť z lesa či brehu jazera smetisko. Lebo si stále môžeme vybrať medzi dobrom a zlom. A súčasná situácia vo svete nám ukazuje, že zlo vedie k skaze a dobro k životu a rozkvetu.

Katarína Čániová

Kalendár podujatí

14. aprílmaľovanie veľkonočných vajčiek v KD, Nižná Myšľa

23. aprílBrigáda Zbohom smetisko, Kokšov-Bakša

23. aprílJarná brigáda, Trstené pri Hornáde

23. aprílPochod priateľov na Veľký Milič, záver vo Vyšnej Myšli

23. aprílStolnotenisový turnaj, Nižná Hutka

23. aprílKrst CD Paradne nevesti, Valaliky

7. májSlávnostná vatra, Skároš

8. májPietny akt kladenia vencov pri príležitosti ukončenia II. svetovej vojny, Skároš

8. májStavanie mája, Nižná Hutka - Seňa - Vyšná Myšľa

14. májVidiečanova Habovka - krajská prehliadka a súťaž hudobného folklóru detí, Seňa

14. májEniki Beniki - krajská prehliadka a súťaž detských folklórnych súborov, Seňa

14. májStavanie mája, Čaňa

21. májStavanie mája, Kokšov-Bakša

21. májSeňa - Májales, tanečná zábava

11. júnValalický jarmok, Valaliky

12. júnFanfára Fest, Trstené pri Hornáde

19. júnAbovské folklórne slávnosti, Skároš

24. júnCassovia Folkfest, Valaliky

25. júnDni obce, Geča

9. júlFutbalový turnaj, Nižná Hutka

9. júlTpH CUP turnaj v minifutbale, Trstené pri Hornáde

Dátumy osláv Dňa matiek a MDD nájdete na obecných FB a webových stránkach.

Tip na nevšedný výlet: Lászlótanya - Skároš

Tri v jednom magickom

Starosta Skároša **Ľubomír Vranka** presne na rozhraní Slovenska a Maďarska: zima, leto - výstup na Veľký Milič sa naozaj oplatí

Do najsevernejšieho bodu Maďarska - do Lászlótanye - nás cez hraničný prechod vyvezú po tichej neširokej asfaltke. Zo Skároša je to len 6 - 7 km. Do rovnomenného zámku, ktorý dal postaviť gróf **László Károlyi**, sa nedostaneme. Je ohradený vysokým plotom. V chránenom parku vidíme nádherné buky, duby, netypické druhy sosien i ďalšie cudzokrajné dreviny. Prechádzame okolo naozaj pamätného miesta. Podľa Wikipédie tam totiž spomínaný gróf s ďalšími pripravoval emisiu forintov pre roky 1945/46. Za čias socializmu sa zas miesto stalo obľúbeným poľovníckym revírom vtedajšieho maďarského predsedu vlády **Jánosa Kádára**.

Starosta Skároša **Ľubomír Vranka**, môj sprievodca na tejto ceste za poznaním a fyzickou kondičkou, spomína: „Na hranicu a do jej tesného okolia sme ako deti a mládežníci nikdy nechodievali. Bola prísne

Studnička Márovka

strážaná. Proste, pre nás táto oblasť nejestvovala.“

Ako sa situácia zmenila! Teraz si stačí vziať tenisky, bicykel či vibramky, turistickú mapu Veľký Milič a ísť. Jedenástkilometrová trasa z Lászlótanye do Skároša v Slanských vrchoch je totiž vhodná ako kondička

Predĺžená ruka hlásnika

Pozri si náš web - regionhornad.sk

Na webovej stránke nášho mikroregiónu Hornád www.regionhornad.sk sme priniesli v roku 2021:

- 130 článkov z diania v regióne, aj z obcí, ktoré neodoberajú Abovský hlásnik,
- tri fotogalérie plné zaujímavých fotografií,
- zverejnili 27 pozvánok na podujatia v našich obciach,
- aktualizovali archív Abovského hlásnika, ktorý obsahuje všetky čísla od roku 2008. Tak sa o živote u nás dozvedeli aj tí, ktorí do schránok hlásnik nedostávajú.

V tomto roku by sme radi urobili tzv. „refresh“ obsahu webstránky. Spolu s vami, našimi čitateľmi a obyvateľmi 17 obcí regiónu. Staňte sa na chvíľu prieskumníkmi a „preklikajte“ si internetovú krajinu webu RZOH. Po prostu aj vašich mladých či kolegov v práci o ich pohľad. Niečo chýba? Treba čosi vyzdvihnúť či vymazať? Čo by ste chceli ako návštevník na stránke nájsť? **Napište nám do redakcie svoje postrehy, jedného z vás aj odmeníme.**

A ešte súťaž!

Nájdite na webe odpoveď na otázku: **Ktoré perly ukrýva náš región?** Odpovede posielajte na e-mail regionhornad@gmail.com alebo poštou na adresu redakcie do 30. mája 2022. Uvedte svoj telefonický kontakt. **Zo správnych odpovedí vyžrebujeme jedného výhercu vecnej ceny.** Výhercovia z čísla 4/2021: **Slávka Deáková, Terézia Lešková a Viliam Blaško. Gratulujeme!**

Monika Floriánová

Jarná požíveň

Včielky vylietajú z úľa po zime pri 8 stupňoch Celzia. A ich prvá jarná požíveň? Napučané jahňady liesky plné peľu, bahniatka aj kvety drienky. A potrebujú piť. Nečudo, že navštevujú jarné vody potôčikov či fontánok. Fotka vznikla pod Skároškými lúkami.

kčj

Ako vychýrený recept zo Švajčiarska prišiel

Slávne ŽERBÓ

Cesto: 300 g výberovej múky, 180 g práškového cukru, 250 g masla, 1 prášok do pečiva, štipka droždia, štipka soli
Plinka: marhuľový alebo slivkový džem, pomleté vlašské orechy, kryštálový cukor, čokoláda

Z pripravených surovín vypracujeme cesto, ktoré rozdelíme na tri časti a vy-

valkáme. Na vymastený a múkou vysypaný plech opatrne dáme jeden vyvalkaný plát cesta. Najlepšie pomocou valčeka. Potrieme ho džemom a posypeme zmesou pomletých orechov a cukrom. Prekryjeme druhým plátom cesta a znova potrieme džemom. Môžeme použiť raz slivkový a raz marhuľový džem. Znova posypeme zmesou orechov a cukru. Zakryjeme treťou časťou cesta. Pečieme na 180 stupňoch do zlatista. Vychladnúť

koláč polejeme roztopenou čokoládou. Čím viac orechov, tým je koláč vláčnejší.

Vo Valalíkoch sa zachoval osemdesiatročný recept tohto veľmi obľúbeného zákusku. Vymyslel ho Emil Gebeaud, ktorý pochádzal zo Švajčiarska. Koncom 19. storočia sa usadil v Budapešti, kde viedol vychýrený cukráreň. Práve v nej vznikol aj slávny žerbó zákusok, ktorý si naši predkovia osvojili od tunajšej maďarskej šlachty.

Co še u nas varelo, Pavol Kacvinský/kčj

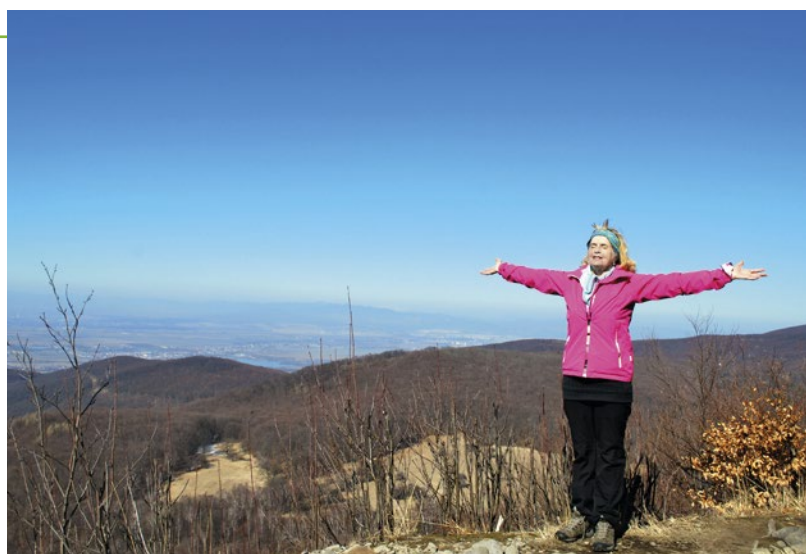

Statní velikáni vás vítajú na trase z Láslótyane do Skároša

pre bežcov, o niečo kratšia pre cyklistov a dvoj-trojhodinová pre peších. Dôvod? Od spomínaného najsevernejšieho miesta Maďarska nachádzajúceho sa v nadmorskej výške cca 400 - 450 metrov sa do Skároša s nadmorskou výškou 244 m ide stále dole kopcom po štrkovej cestičke,

lúkach a lesných cestách. Pravda, ak sa nerozhodnete urobiť si odbočku a vybehnúť na 795 metrov vysokú Skárošskú vyhlídku. Pohľad na okolité lesy, Košickú kotlinu i náprotivné Volovské vrchy s Kojšovskou hoľou je odtiaľ naozaj unikátny. A ak nemáte dosť, môžete ešte pokračovať asi 45 minút na Veľký Milič s nadmorskou výškou 895 m - najvyšší vrchol Národnej prírodnej rezervácie so zachovanými pralesnými porastami.

My si Skárošskú vyhlídku i zasneženú cestu k nej s prevýšením asi 300 metrov nenechávame ujsť. Zbehneme naspäť na Vlašské lúky a odtiaľ na významnú turistickú križovatku Veľkú Márovku. Dá sa k nej zísť napríklad do Vyšnej Myšle za 1,5 hodiny či na jazero Izra za hodinu a tri štvrté. Prechádza ňou i medzinárodná trasa Cesty sv. Alžbety zo Sárospatku do Košíc, značená špecifickým červeným značením v tvare štylizovanej ruže, a tiež Rákocziho cyklotrasa. Neďaleko Márovky nás víta pekný drevený prístrešok nad studničkou.

Slobodá !!! Výhľad zo Skárošskej vyhlídky na nezapltenie. Dole vidno Vlašské lúky

Cestou stále obdivujem sopečné balvany pokryté machom. Sú všade navôkol a majú magické čaro. Akoby náš pohľad na ne víťala teplá, prívätivá energia. Schádzame na Červený breh, na udržiavanú lesnú cestu medzi Vyšnou Myšľou a Skárošom. Tam

nás už čaká autíčko, ktorá nás 2 km vezie do obce. Prešli sme nielen hranicami štátov, ale pobudli v čarovnom slanskom pohorí, ktoré je hranicou medzi východnými a západnými Karpami. Vrelo odporúčame!

Katarína Čániová, foto autorka

Od aktívneho športu k „pískaniu“

Rozhodnutia v zlomkoch sekúnd

Ženy-rozhodkyne sú v športe, hlavne tam, kde hrajú muži, u nás stále skôr výnimkou. No vysokoškolačka **Viktória Barabášová** si už vyskúšala rozhodovanie v druhej najvyššej slovenskej lige v basketbale mužov. Svoju dráhu ďalej rozvíja a ak vydrží, možno sa pod vysokými košími udomáčni natrvalo – ako špičkový arbitér.

Viktória (s loptou) ako rozhodkyňa...

...a pred pár rokmi ako hráčka

Viki býva v Nižnej Hutke a patrí k dievčatám, ktoré basketbal očaril. „Začínala som na ZŠ Družicová na košíckom jazere a osem rokov som hrávala za oddiel Young Angels,“ hovorí. Ako stredoškolačka zareagovala na výzvu trénera skúsiť rozhodcovský kurz. „Posledné tri roky ako hráčka som už aj rozhodovala, hlavne detské zápasy. Od roku 2018 som už iba rozhodkyňa,“ dopĺňa. „Ďakujem rodičom, že sa mi v detstve toľko venovali, vozili ma na tréningy a po nich ma trpezlivo čakali.“

Ako rozhodkyňa začínala v nižších súťažiach pre dievčatá vo veku 10 - 13 rokov. „Teraz ma delegujú aj na vyššie súťaže, najčastejšie staršie žiačky, kadetov, juniorov, 2. ligu a v marci som bola písať 1. ligu žien v Rožňave,“ vyhlasuje Viktória. Pozná ju aj zo súbojov Basketbalovej akadémie v Čani.

K práci rozhodcu patria semináre, sledovanie pravidiel, teoretické i fyzické testy. „Keď ste dobrý, posunú

vás písať aj vyššie súťaže,“ vraví mladá rozhodkyňa. I pre ňu však fyzická kondícia nie je to najnáročnejšie.

„Tlak je najvyšší priamo v zápasoch. Musíte všetko sledovať, hoci máte po boku aj ďalšieho rozhodcu, pri dospelých hráčoch dokonca až dvoch. Písať zápas znamená rozhodovať sa okamžite – a už to nemôžete vziať späť. Krik fanúšikov, ktorí nie sú spokojní s verdiktom proti svojmu družstvu, si preto nevšímam. Proste písam, čo vidím. Práveže takéto vyrovnané zápasy pod tlakom mám najradšej. Keď niekto vysoko vyhráva, vtedy je to aj pre rozhodcov dosť veľká nuda.“

Viki vlni písať na medzinárodnom mládežníckom turnaji v Lotyšsku a chodíva aj na mládežnícke majstrovstvá SR. Na univerzite študuje cestovný ruch a s priateľom radi spoznávajú nové a neznáme miesta. Možno o nej nepíšeme v Hlásniku naposledy...

Anton Oberhauser, foto archív V. B.

Investícia do ľadovej plochy

Výše 45 000 eur zainvestovala Ždaňa do stavby ľadovej plochy. Konkrétne do jej základne z vodostálého, lešteného betónu. Klzisko v areáli špeciálnej školy má rozlohu takmer 1000 štvorcových metrov a spomínaného špeciálneho betónu bolo treba vyše 800 štvorcových metrov. Dlhoročnú tradíciu klziska obnovili po niekoľkých teplých zimách vďaka iniciatívnym poslan-

com – **Imrichovi Gergelymu, Ivanovi Buchlovi a Pavlovi Galajdovi**, ktorý sa postaral o osvetlenie, ako aj **Adamovi Gergelymu, Michalovi Kokardovi** a ďalším. Ved' polievať a udržiavať ľadovú plochu bolo treba každý deň. Slúžila na radosť detí a dospelých niekoľko týždňov. Nechýbal karneval na ľade či hokejový zápas mladí versus starší.

Ján Kokarda, foto autor

Ľadová plocha v Ždani k radosti detí aj dospelých

S ping-pongom veselšie

V Belži majú o radosť navyše. V kultúrnom dome sa môžu dosyta vyhrať pri stolnom tenise. Obec uspela v grantovom programe Nadácie SPP Športuj aj Ty! a z dotácie 1 000 eur zakúpila dva novučiké stoly s raketami i loptičkami. Cieľom nadácie je rozvíjať športové aktivity detí a mládeže, ale aj ľudí so zdravotným znevýhodnením do 26 rokov a podporovať domáce preteky, turnaje či krúžky. V prípade Belže trafila do čierneho.

op/kčj, foto ocú Belža

Ak nebude pandemická situácia a utečenecká kríza proti, v sobotu 7. mája sa uskutoční 39. ročník prechodu Z POLIANKY DO POLIANKY so 16-kilometrovou pešou trasou podľa propagácie na: www.kosickapolianka.sk.

KDz

Abovský hlásnik, štvrtročník Regionálneho združenia obcí Hornád. Adresa: Osloboditeľov 22, Čaňa, IČO: 319 65 041, **redakcia:** Communication House, s.r.o., **adresa:** Štefánikova 6, 040 01 Košice, **e-mail:** regionhornad@gmail.com, **web:** www.regionhornad.sk, **vedúca redaktorka:** PaedDr. Katarína Eva Čániová - tel: 0905 812 883, **redaktori:** Mgr. Anton Oberhauser - tel. 0911 291 255, Ing. Monika Floriánová, **redakčná rada:** predseda Mgr. Karol Dzugas, členovia Ing. Miloš Barcal, Mgr. Monika Gergelová, JUDr. Ľubomír Vranka, Ing. Štefan Petrik, Mgr. Denisa Vargová, Ing. Ján Kokarda, **distribúcia:** - Obecný úrad Ždaňa, tel. 055/698 00 21. Vychádza ako štvrtročník pod registračným číslom EV 3592/09, ISSN 1339 - 2549, **sadzba:** Jozef Veselý - FOGRA studio Košice, **tlač:** ROTAPRINT, s.r.o. Redakcia nezodpovedá za obsah doručenej inzercie.